

Zanaatkar Araştırmacı

Richard Sennett harikalar yaratmaya devam ediyor. *The Culture of the New Capitalism*' ni yeni bitirmiştim ki, *Zanaatkar*' in kitapçılarının raflarını doldurduğunu gördüm. Sennett, *The Culture of the New Capitalism*' in sonunda, zanaatçılığı, bir insanın bir şeyi kendisi için en iyi bir biçimde yapma arzusu olarak tanımlıyordu. Çünkü tüm insanlar bir şeyi iyi bir biçimde yapmanın verdiği tatmini yaşamak ve yaptığı şeye inanmak isterler. Üstelik bir şeyi size hiçbir şey kazandırmasa da en iyi biçimde ve doğru olarak yapmak zanaatçılığın özüdür. Oysa yeni iş dünyası, bir şeyi, o şeyin kendisi için en iyi bir biçimde yapma arzusunun bir insanın yaşamında yıllar ya da on yıllar içinde kök salmasına izin vermeyecek kadar hızlı ve hareketlidir. İşte çağımızın temel sorunlarından ya da paradokslarından biri de budur.

Zanaatçılığı yeni kapitalizmin kültürüne karşı koyabilecek bir değer olarak ele alan Sennett, bunun, rekabeti ortadan kaldırmayacağını, tam tersine, iyi bir bilgisayar programcısının, iyi bir müzisyenin, iyi bir marangozun, özetle işini iyi yapan bir zanaatçının, işini yeterince iyi yapmayanlara karşı son derece hoşgörüsüz olabileceğini söyleyerek, örtük de olsa rekabeti arttırabileceğini öne sürer. İyi bir berber, iyi bir hekim, iyi bir ayakkabı boyacısı, iyi bir sürücü, iyi bir aşçı, iyi bir reklamcı, iyi bir pazarlamacı, listeyi istediğiniz kadar uzatabilirsiniz, daima daha çok müşteriye sahip olacaktır. İlginçtir, Richard Sennett aynı zamanda viyolonsel çalar, Karl R. Popper ise iyi bir marangozdur. Bir alanda iyi olanların başka bazı alanlarda da iyi oldukları aynıyle vakidir.

İşte size bir zanaatkar örneği: “Eskiden çoktular, şimdi çalıştıkları mekanlara lostra salonu deniyor; ayakkabı tamircilerinden söz ediyorum; ağızlarında dudaklarına battı batacak çiviler, dizlerinde erimeye yüz tutmuş bir deri parçası; artık yoklar. Nasırlı elleri ve gözlüklerinin arkasından bakan masmavi gözleriyle, el emeği göz nuru ile, ayakkabıya olağanüstü çabuklukla yepyeni bir şekil verirler, boyarlar, sonra da karşısına geçip sigaralarını yakarak işlerini tamamlamış olmalarının huzuru içinde eserlerini seyrederdiler. Son derece cüzi bir fiyat karşılığında yapılan bu gösteriyi yapanlar Boz Kardeşler’ di.” Bu alıntıyı, yakında yayımlanacak olan *Bir Demet Anı* isimli kitabımdan yaptım. Boz Kardeşler çocukluğumun Akhisar’ında yaşayan ayakkabıcı ustaları olup zanaatkar adına layık en uygun insanlardı.

Sennett’e göre, *Zanaatkar*’ da ifade ettiği gibi, “Zanaatkarlık yüksek derecede gelişmiş bir beceri üzerine kuruludur. Bilinen bir ölçüme göre (örneğin) usta bir marangozun ya da müzisyenin ortaya çıkması için takriben on bin saatlik bir tecrübe gereklidir.” Tanıdığım en iyi marangoz Ali Rıza Eniştemdi. Yapacağı işi önce uzunca bir süre kafasında soyut olarak kurgular ya da dizayn eder, sonra da pratikte somut olarak gerçekleştirirdi. Dizayn süreci uzun sürdüğü için çok müşteri kaybetmiştir ama yaptığı her iş her zaman en iyisi olmuştur. Karl Marx’ın, ünlü eseri *Grundrisse*’ de “biçim verici faaliyet” olarak nitelediği zanaatkarlığa en iyi örnek olan marangozluk, sürekli düşlerimi süsleyen bir meslek olmuştur. Terziliği de unutmamak lazım tabii. Kapalı Çarşı’daki kuyumcu ustalarına ne demeli?

* * *

Zanaatçılık, son zamanlarda giderek kaybettiğimiz çok önemli bir değere sahiptir: Bağlılık. Çok genel olarak söylemek gerekirse, çırak ustasına daima bağlıdır ve bu körü körüne bir bağlılık değildir; saygıdan kaynaklanır. Söylemeye bile gerek olmamalı, zanaatkar olmanın en önemli koşulu bir usta ile çalışmakla başlamaktır. Sennett'in yine *Zanaatkar*' da ifade ettiği gibi, "Zanaatkar, bağlanılmış (angaje olunmuş) özgül bir insanlık durumunu temsil eder."

* * *

Şimdi birkaç soru sorarak ilerlemek istiyorum. İlk olarak Richard Sennett ile birlikte şu soruyu soruyorum: "İyi, kaliteli bir iş dediğimizde neyi kastederiz?" Sennett bu soruya, "Cevaplardan birisi bir şeyin nasıl yapılması gerektiği, diğeri ise bunun işe yaraması şeklindedir" diye cevap veriyor. Ben ise bu cevabı araştırmacılık diline tercüme ederek, kullanılan yöntem ve yapılan yorumun yetkinliğine bağlı olarak varılan sonuç olarak özetliyorum. Kaliteli ve iyi bir araştırma bu ikisine bağlıdır. Abraham Maslow'un, elindeki tek alet çekiç olan birine tüm sorunlar çivi gibi görünür anlamına gelen çok güzel bir deyişi var. Son yıllarda her soruna aynı standart modeli uygulayıp çözüm arayan küresel şirketlerin araştırma sektörü içindeki payları giderek artıyor. Ölçek büyüdükçe homojenleşmenin de artmasına bağlı olarak gelişen bu süreci zanaatkar araştırmacıların önünde bir engel olarak görüyorum. Unutmayalım ki zanaatkarlarımızın sayısını arttıramazsak sektörümüzü bilimsel ve teknik anlamda geliştirme imkanımız olmayacaktır.

İkinci olarak ise, acaba araştırmacıları toplumsal marangoz olarak tanımlayabilir miyiz diye sormak istiyorum. Evet, biz araştırmacılar soyut düzeyde de olsa "biçim veren bir faaliyet" yürütüyoruz ve bu anlamda kendimizi zanaatkar olarak niteleyebiliriz. Araştırmacılara yüklemeye çalıştığım bu anlam, usta – çırak ilişkisiyle gelişen, düşünerek yaratıcılığa dönüşen canlı bir sürecin çocuğudur.

* * *

Unutmayalım ki, reklam sektörünün "dahi" diye nitelenen ustaları bu sürecin çocuklarıydılar ve hala hemen hepsi evrensel düşünmekle birlikte yereller. Ödül kazanan sinema filmlerimizi yönetenler hep yerel sorunlarımızı evrensele taşıma kaygısı içinde oldular ve her biri birer zanaatkardı.

Toplumsal marangoz olarak nitelediğim araştırmacıların birer zanaatkar olduklarına eminim; sayıları tanıma uygun olarak az olmakla birlikte artacaktır; buna da eminim. Yeter ki zanaatkarlık ruhumuzu kaybetmeyelim.

M. Bülent Gündoğmuş
bulent.gundogmus@yontemresearch.com

Yöntem
5. Gazeteciler Sitesi No.30
34335 Levent / İstanbul
Tel: 0212 281 89 66 / 67
www.yontemresearch.com